УДК 070:821.161.2–5

Промова Олеся Гончара «Час для єдності» крізь призму сучасного сприйняття

Артем ГАЛИЧ
д-р філол. н., проф.

Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

вул. Коваля, 3,
36003, Полтава, Україна

artem.lnu@ukr.net

ORCID 0000–0002–8906–2456

Валентина ГАЛИЧ
д-р філол. н., проф.

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»

вул. С. Дем'янчука, 4,
33027, Рівне, Україна

bella.lnu@gmail.com

ORCID 0000–0002–4492–8922

© Галич А., Галич В., 2023

Актуальність розвідки зумовлено малодослідженістю промов видатних українських політичних і культурних діячів кін. XX — поч. XXI ст. як феномена національної публіцистики та потребою віднайти в публіцистичних творах Олеся Гончара, видатного письменника, громадського й політичного діяча, духовні уроки, які б наснажували сучасників, зміцнювали б у них почуття волелюбства й мужності в протистоянні російському агресору.

Об'єкт дослідження — промова Олеся Гончара «Час для єдності» на І Конгресі Міжнародної асоціації україністів 27 серпня 1990 року та його рукописні, машинописні й друковані варіанти. Мета розвідки: здійснити комплексний аналіз промови Олеся Гончара «Час для єдності» у співмірності з злободенними проблемами суспільного життя України кін. XX — поч. XXI ст. Вивчення промови Олеся Гончара в контексті її актуальності в нинішній час із залученням автографів та щоденникових записів митця проводиться нами вперше.

Журналістський доробок цієї особистості нараховує 1020 текстів. Численну групу творів (193, 18,8%) репрезентують промови; вони посіли друге місце після статей. Це пов'язано із суспільною активністю їх автора, котрий не міг стояти осторонь животрепетних проблем своєї доби й належав до когорти тих, хто наближав день незалежності України.

Порівняння рукописних, машинописних та друкованих варіантів промови засвідчує те, що письменник прагнув до лаконічного й точного вислову, продиктованого жанровим різновидом промови — словами на відкритті конгресу, гармонізації елементів композиції, враховував соціальний статус аудиторії слухачів.

Ідея єдності українців пронизує весь текст промови Олеся Гончара. Лексема «єдність» виконує змістотворчу та архітектонічну функцію: вона формує сюжет, стає стрижнем композиційної структури публіцистичного твору, дає можливість автору легко переміщатись у часі й просторі, підніматись до філософського рівня осмислення національних проблем.

Взаємозв'язок двох провідних тем промови «Час для єдності» — відродження України та єдності українства у світі — реалізується публіцистом через розгляд у новому часі взаємин діаспори з материковою Україною.

Написана на злобу дня публіцистика Олеся Гончара не втратили свого значення для нових поколінь українців.

Ключові слова: *журналістика, публіцистика, промова, авторське редагування, інтерпретація, діаспорний мотив, концептуальний аналіз.*

OLES HONCHAR'S SPEECH "TIME FOR UNITY" THROUGH THE PRISM OF CONTEMPORARY PERCEPTION

Artem HALYCH
Doctor of Philology, Professor
State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University"
3 Kovalia St., 36003, Poltava, Ukraine
artem.lnu@ukr.net
ORCID 0000–0002–8906–2456

Valentyna HALYCH
Doctor of Philology, Professor
Academician Stepan Demianchuk International University
of Economics and Humanitues
4 S. Demianchuk St., 33027, Rivne, Ukraine
bella.lnu@gmail.com
ORCID 0000–0002–4492–8922

The relevance of the study is due to the lack of research on the speeches of prominent Ukrainian political and cultural figures of the late twentieth and early twenty-first centuries as a phenomenon of national publicism and the need to find spiritual lessons in the publicistic works of Oles Honchar, a prominent writer, public and political figure, which would inspire contemporaries, strengthen their sense of freedom and courage in confronting the Russian aggressor.

The object of the study is Oles Honchar's speech "Time for Unity" at the First Congress of the International Association of Ukrainian Studies on 27 August 1990 and his handwritten, typewritten, and printed versions. The purpose of the study is to carry out a comprehensive analysis of Oles Honchar's speech "Time for Unity" in relation to the urgent problems of public life in Ukraine in the late twentieth and early twenty-first centuries. This is the first time that we have studied Oles Honchar's speech in the context of its relevance today, using the artist's autographs and diary records.

The journalistic legacy of this personality includes 1020 texts. A large group of works (193, 18.8%) is represented by speeches; they are second only to articles. This is due to the social activism of their author, who could not stand aside from the pressing problems of the day and belonged to the cohort of those who were approaching the day of Ukraine's independence.

A comparison of the speech's handwritten, typewritten, and printed versions shows that the writer sought a concise and accurate expression dictated by the genre diversity of the speech — the words at the opening of the congress, harmonisation of the composition elements and the author also considered the social status of the audience.

The idea of Ukrainian unity permeates the entire text of Oles Honchar's speech. The lexeme "unity" performs a semantic and architectonic function: it forms the plot, becomes the core of the compositional structure of a publicistic work, enables the author to move easily in time and space, and rise to the philosophical level of understanding national problems.

The interconnection of the two main themes of the speech "Time for Unity" — the revival of Ukraine and the unity of Ukrainians in the world is realised by the publicist through the consideration of the relations between the diaspora and mainland Ukraine in the new time.

Oles Honchar's publicism, written topically, has not lost its significance for new generations of Ukrainians.

Keywords: *journalism, publicism, speech, author's editing, interpretation, diasporic motive, conceptual analysis.*

Актуальність теми

Цьогоріч 3 квітня Україна попри військовий стан відзначала 105 річницю від дня народження Олеся Гончара. Молода українська держава продемонструвала здатність стверджувати й захищати духовні цінності як зброєю на фронтах, так і словом письменників-гуманістів, до когорти яких належить і Олесь Гончар. Науковці звітували майстру слова проведенням конференцій у Дніпрі та Полтаві, а їхні опубліковані статті засвідчують, що для кожного дослідника ювілей такої знакової в історії та культурі України особистості, як Олесь Гончар, — це можливість здійснити спробу по-новому поглянути на його творчість з урахуванням новітніх інформаційних та духовних запитів доби. Крім того, промови видатних українських політичних і культурних діячів кін. XX — поч. XXI ст. як феномен національної публіцистики ще потребують ретельного дослідження.

Постановка проблеми

Художній і публіцистичний доробок українських письменників-класиків живив дух народу, стверджував ідеї свободи й патріотизму, сприяв його прогресивному розвитку. У новітню добу спостерігалися спроби винести на обговорення якісь неприглядні епізоди з біографій велетнів української культури (Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки), були намагання скинути й Олеся Гончара з п'єдесталу пошани, яку він заслужив багаторічною працею у сфері духовності України. Усі дискусійні питання навколо визначних особистостей та їхньої творчості можна усунути лише через вдумливе прочитання їхніх творів, відкинувши політичні амбіції, відшукуючи співзвучність з актуальними проблемами нашої складної доби, з власною долею, осмислюючи паралелі, порівнюючи, зіставляючи. Це захопливий процес, у результаті якого буде знайдений Свій письменник та осягнуті його мудрі уроки. Спробуємо й ми під таким кутом зору «прочитати» публіцистичний твір Олеся Гончара «Час для єдності».

Нині все більшого поширення набуває документальна література, до якої, безперечно, належить і публіцистика. Саме вона суб'єктивно та психологічно точно відтворює суспільні процеси своєї доби, подає неординарні публіцистичні оцінки політичним і культурологічним явищам, значною мірою формує моральне обличчя українства XXI ст. Погляд на публіцистику Олеся Гончара як на історію часу крізь окуляри документалістики спонукає дослідників установити асоціативні зв'язки доленосних проблем 90-х рр. XX ст. з проблемами 20-х рр. XXI ст., віднайти в його творах духовні уроки, які б наснажували сучасників, зміцнювали б у них почуття волелюбства й мужності в протистоянні російському агресору.

Стан вивчення проблеми

Невизначеність приналежності жанру промови (виступу) до системи жанрів риторики як мистецтва усного слова й розділу літературознавства та публіцистики породжує труднощі в його дослідженні. У полі журналістикознавства промова досліджена не достатньо. Про це свідчить хоча б те, що в класифікаціях та оглядах жанрів публіцистики в працях таких учених, як: О. Гриценко, Г. Кривошеєв, В. Шкляр (2000), В. Здоровега (2004), І. Михайлин (2011), В. Качкан (1988), М. Подолян (1998), Д. Прилюк (1983), — жанр промови не згадується. Стосовно об'єкта нашого дослідження — промови Олеся Гончара «Час для єдності» — відзначимо, що в монографіях В. Галич (2004), Ю. Соловйової (2015), М. Степаненка (2008) цей публіцистичний твір докладно не аналізувався. Вивчення промови Олеся Гончара в контексті її актуальності в нинішній час із залученням автографів та щоденникових записів митця проводиться вперше.

Об'єкт вивчення в нашій розвідці — текст виступу Олеся Гончара «Час для єдності» на І Конгресі Міжнародної асоціації україністів 27 серпня 1990 року та його рукописні, машинописні й друковані варіанти, скопіювати які дозволила Валентина Данилівна Гончар, дружина письменника.

Завдання статті: здійснити комплексний аналіз промови Олеся Гончара «Час для єдності» у співмірності із злободенними проблемами суспільного життя України кін. XX — поч. XXI ст.; проаналізувати авторські правки тексту публіцистичного твору та розкрити концептуальні сенси динаміки еволюції його змісту; з'ясувати через гончарівське сприйняття українознавчих проблем інтертекстуальні перегуки з мотивами державотворення в публіцистиці письменника.

Виклад основного матеріалу

Олесь Гончар — неповторний класик української літератури та публіцистики другої половини XX ст. У літературу він прийшов зі сфери журналістики й упродовж 60-річної літературної діяльності активно співпрацював з редакціями українських та зарубіжних журналів і газет, публікуючи там свої художні й публіцистичні твори. Його журналістський доробок нараховує 1020 текстів. Численну групу творів (193, 18,8 %) репрезентують промови, які посіли друге місце після статей (Галич, 2004, с. 105–109). Це пов'язано із суспільною активністю їхнього автора, котрий не міг стояти осторонь животрепетних проблем своєї доби. й належав до когорти тих, хто наближав день незалежності України.

Олеся Гончара, як авторитетного й знаного письменника в Україні та за її межами, досить часто просили проголосити вступне слово або

виступити на пленарному засіданні всеукраїнських та міжнародних конференцій, з'їздів, симпозіумів, форумів, конгресів.

Отримавши запрошення на І Конгрес Міжнародної асоціації україністів, який мав відбутися в приміщенні Київського державного театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка, письменник у щоденниковому записі від 25 серпня 1990 р. зазначив: «Подія знаменна. Мені запропонували виступати. Будуть гості з 23-х країн. Уже прибувають із США, Канади…». Він чекав на зустріч з Юрієм Шевельовим, зі своїм викладачем словесності в Харківському газетному технікумі та університеті в кін. 30-х рр. XX ст., що мав прибути з Нью-Йорка, а також з Леонідом Рудницьким, професором із Філадельфії, що «підняв голос діаспори за висунення «Собору» на Нобелівську» (Гончар, 2004, с. 312). Олесь Гончар не стримує радості від зустрічі з відомими діячами української діаспори та, як засвідчують перший і другий машинописні варіанти тексту промови, в перших словах, звернених до учасників конгресу, відзначив: «Серед тих багатьох, кого зі щирим почуттям вітаємо сьогодні, бачу людей не просто шанованих, не просто знайомих, а й людей по-справжньому мені дорогих» (Гончар, 1990b, 1990c).

27 серпня, в день відкриття Конгресу, Олесь Гончар занотовує емоційні думки. Його вразило, що здалеку прибулі гості спілкуються українською мовою; митець прагне з'ясувати місце міжнародного зібрання україністів у політичній історії України, ділиться радістю від позитивного сприйняття його виступу: «Театр опери переповнений. Люди прибули зі всіх континентів. Навіть японець заговорив українською мовою, каже, відкривають кафедру україністики. Те, що відбувається, грандіозно! Після прийняття декларації (Декларації про державний суверенітет України. — *А. Г., В. Г*), по-моєму, — це друга за значенням подія. Вперше переступили через розбрати й непорозуміння. Вперше Україна зібрала воєдино дітей, розпорошених по світах. На відкритті після віце-президента випало виступати й мені. Кажуть слово сприйнялося. Зустрічали приязно і ще приязніше проводжали» (Гончар, 2004, с. 312).

Редакція науково-теоретичного журналу Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України «Слово і час», прагнучи з'ясувати «найневідкладніші завдання українознавства (зокрема у сфері літератури і мистецтва) з погляду цілісності нашої культури, потреб національного відродження» та необхідність «попередньо осмислити найважливіші результати конгресу», вирішує надрукувати «найпоказовіші доповіді» й відкриває цю серію «публікацією проникливого слова Олеся Гончара» ("Перший конгрес україністів", 1990). Відзначене вказує на високу оцінку промови Гончара-академіка в науковому світі.

28 серпня, у другий день конгресу, Олесь Гончар коментує в щоденнику свої враження від пленарного засідання, де було проголошено

кілька «могутніх доповідей»: «Омелян Пріцак розповів нам дивовижні речі про нашу історію (ґрунтуючись головним чином на східних джерелах). Юрій Шевельов у всьому блиску постав, розглядаючи мовні та інші проблеми. І Дзюба виступив глибоко, як у кращі часи» (Гончар, 2004, с. 313). У цей же день Юрій Шевельов та Ярослав Падох, голова Товариства ім. Шевченка в Нью-Йорку, були запрошені на обід у родинному колі Олеся Гончара. Попри розбіжності з Юрієм Шевельовим в ідеологічних позиціях та в оцінках української літератури, письменника зворушили його слова, сказані під час прощання онуці Лесі: «Бережи діда. Він вартий того…» (Гончар, 2004, с. 313). Олесь Гончар на це по-філософськи зауважив: «Талант має неодмінно бути добрим, як у Шевченка, як у Васильченка чи Панаса Мирного. В цьому вся суть» (Гончар, 2004, с. 313).

Певно, почувши у виступі Олеся Гончара згадку про видатного українського церковного й громадського діяча Йосипа Сліпого, закордонні друзі в дні конгресу передали письменнику його «Заповіт (Завіщення)», ознайомившись з яким, митець резюмує: «Повне мудрості це велике слово прощальне… «Батьки і християнська родина — це основа здорового суспільства, народу, нації. Це запорука росту їх і сили!». «Бо яка користь людині здобути увесь світ, а занапастити душу свою…». «Благаю Бога, щоб Він охороняв Собор Душ Прийдешніх Українських поколінь!». Так мислив кардинал у свої 92 роки…» (Гончар, 2004, с. 313). Як і сам письменник, так і нинішній читач у гончарівській витинанці заповітних повчань Йосипа Сліпого знаходять смисли, що перегукуються з сучасністю. Яка користь від війни з Україною очільнику російської федерації з претензією на весь світ, коли занапащається душа не лише його, а й усього російського народу, що призведе до краху держави? Олесь Гончар розбивкою виділив фрагмент, у якому відлунює вислів з його роману «Собор»: «Собори душ своїх бережіть, друзі…», очевидно, подивований таким прямим збігом метафоричного вислову. І письменник з християнською мораллю в 1968 році, і визначний богослов-емігрант у 1984 році звернулися до давнього символу духовної краси й чистоти — «собору», спонукані тривогою за майбутнє України.

Як бачимо, розгляд щоденникових записів Олеся Гончара напередодні та в дні конгресу опринаявлює претекст промови (стосунки письменника з діаспорними діячами, його ставлення до визначної події — міжнародного зібрання україністів; емоційні оцінки виступів зарубіжних й українських культурологів, у яких проявляються його хист ученого, громадянські почуття, християнська мораль), а це сприяє глибшому розкриттю змісту публіцистичного твору.

Виступ письменника на конгресі Міжнародної асоціації україністів уперше був опублікований 30 серпня 1990 року, а також друкував-

ся в журналах «Слово і час», «Вісник АН УРСР», «Радуга»; «Вісник Міжнародної асоціації україністів», збірнику публіцистики «Чим живемо. На шляхах до українського відродження» (1992) та в дев'ятому томі (Книга І) 12-томного зібрання творів Олеся Гончара (2012).

Порівняння рукописних, машинописних та друкованих варіантів промови засвідчує те, що письменник прагнув до лаконічного вислову, продиктованого жанровим різновидом промови — словами на відкритті конгресу. Цим пояснюється скорочення тексту підготовчих матеріалів та доповнення його історико-культурними фактами. Зокрема, вилучений і такий майстерно виписаний фрагмент у 1-му рукописному варіанті, де публіцист говорить про руйнівну силу тоталітаризму тодішнього Радянського Союзу, в якому духовно знесилювалися українці, про віру в демократичні сили українського парламенту: «Тоталітарна система, терористична диктатура знекровили Україну упродовж десятиріч. Якому ще народові судилася така трагічна доля, яка випала Україні в ХХ сторіччі. Знемагала Україна під владою терору, тотального цинізму, брехні й лицемірства.... Виросли цілі покоління, що були позбавлені власної історії, духовності, ті, що тільки нині відкривають для себе існування Грушевського, Винниченка, Хвильового, Зерова і Єфремова, Ольжича і Багряного, відкривають, щоб уже ніколи їх не забути. Віримо в будучність української нації! Український парламент, перемога демократичних сил, що висунула цілу плеяду людей, які пройшли табори і в'язниці — ці лицарі нової України сьогодні справедливо постають як прапорні постаті нації. Їх чує Україна, їм вірить вона, страдницьким прикладом свого життя вони здатні наснажувати нові молоді покоління» (Гончар, 1990а, с. 1–2). В описі «лицарів нової України», «прапорних постатей нації» угадуються дисиденти, правозахисники, політв'язні, народні депутати Верховної Ради «демократичного» дванадцятого скликання (1990–1995 рр.) В'ячеслав Чорновіл, Левко Лук'яненко, Михайло Горинь.

Вище наведений уривок не ввійшов до остаточного тексту промови Олеся Гончара, проте він став підґрунтям формування визначальних у розгортанні сюжету твору тез «Тоталітарна система, терористична диктатура знекровили Україну упродовж десятиріч», «Виросли цілі покоління, що були позбавлені власної історії, духовності», «Український парламент — перемога демократичних сил».

Ніби передбачаючи сучасну дискусію, чи потрібна нам сьогодні, у час кровопролитної війни з росією, культура агресора, Олесь Гончар 33 роки тому в рукописі промови прозірливо визначив свою думку так: «Не відділяємось від Толстого, Чехова, Буніна, не пориваємо з Чайковським і Рєпіним, але ніколи не знайдемо спільної мови з імперською політикою шовінізму, хай хоч у які шати він вбирається, не дамо більше нікому себе ошукати» (Гончар, 1990а, с. 2). Щоправда, ни-

нішні українці як свідки злодіянь російської армії оголосили «карантин» і на російську художню літературу, і на твори інших видів мистецтва. Цей фрагмент теж був вилучений Олесем Гончаром, проте прочитання його навіть у рукописному вигляді засвідчує здатність письменником передвістити недалеке майбутнє.

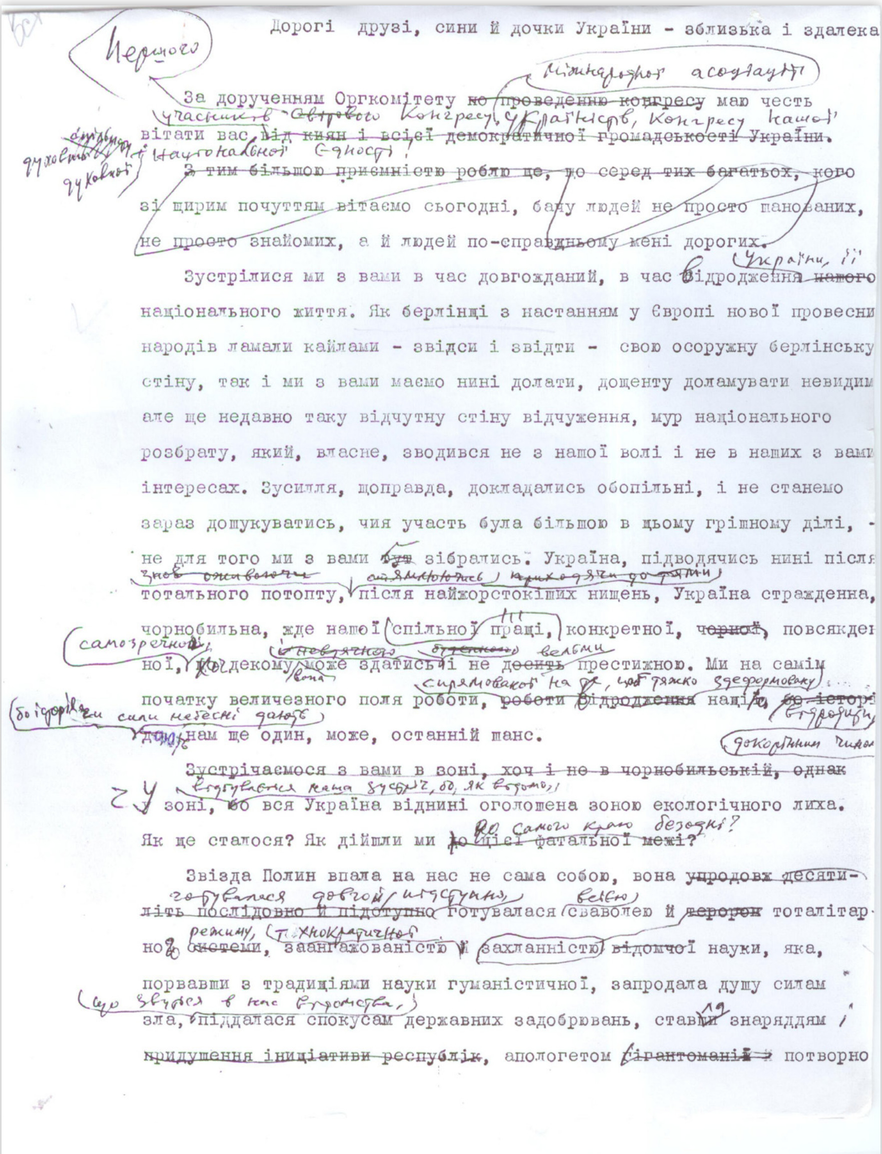

Дорогі друзі, сини й дочки України – зблизька і здалека

За дорученням Оргкомітету по проведенню конгресу маю честь вітати вас від киян і всієї демократичної громадськості України.

З тим більшою приємністю роблю це, що серед тих багатьох, кого зі щирим почуттям вітаємо сьогодні, багу людей не просто шанованих, не просто знайомих, а й людей по-справжньому мені дорогих.

Зустрілися ми з вами в час довгожданий, в час відродження нашого національного життя. Як берлінці з настанням у Європі нової провесни народів ламали кайлами – звідси і звідти – свою осоружну берлінську стіну, так і ми з вами маємо нині долати, дощенту доламувати невидим але ще недавно таку відчутну стіну відчуження, мур національного розбрату, який, власне, зводився не з нашої волі і не в наших з вами інтересах. Зусилля, щоправда, докладались обопільні, і не станемо зараз дошукуватись, чия участь була більшою в цьому грішному ділі, – не для того ми з вами бул зібрались. Україна, підводячись нині після тотального потопту, після найжорстокіших нищень, Україна страдженна, чорнобильна, жде нашої спільної праці, конкретної, чорної, повсякден ної, ...декому може здатись і не досить престижною. Ми на самім початку величезного поля роботи, роботи відродження нації, ... дає нам ще один, може, останній шанс.

Зустрічаємося з вами в зоні, хоч і не в чорнобильській, однак зоні, бо вся Україна віднині оголошена зоною екологічного лиха. Як це сталося? Як дійшли ми до цієї фатальної межі?

Звізда Полин впала на нас не сама собою, вона упродовж десятиліть послідовно й підступно готувалася сваволею й терором тоталітарної системи, заангажованістю й захланністю відомчої науки, яка, порвавши з традиціями науки гуманістичної, запродала душу силам зла, піддалася спокусам державних задобрювань, ставши знаряддям придушення ініціативи республік, апологетом гігантоманії й потворно

Рис. 1. Другий машинописний варіант тексту промови Олеся Гончара «Час для єдності», с. 1.

Три машинописні варіанти виступу на Конгресі, особливо перший та другий з них, зазнали великої авторської правки, до нього додано низку рукописних вставок (рис. 2).

Олесь Гончар, маючи багаторічний досвід літературної праці, добре усвідомлював специфіку стилістики заголовка, початку й кінця твору як знакових елементів його композиції.

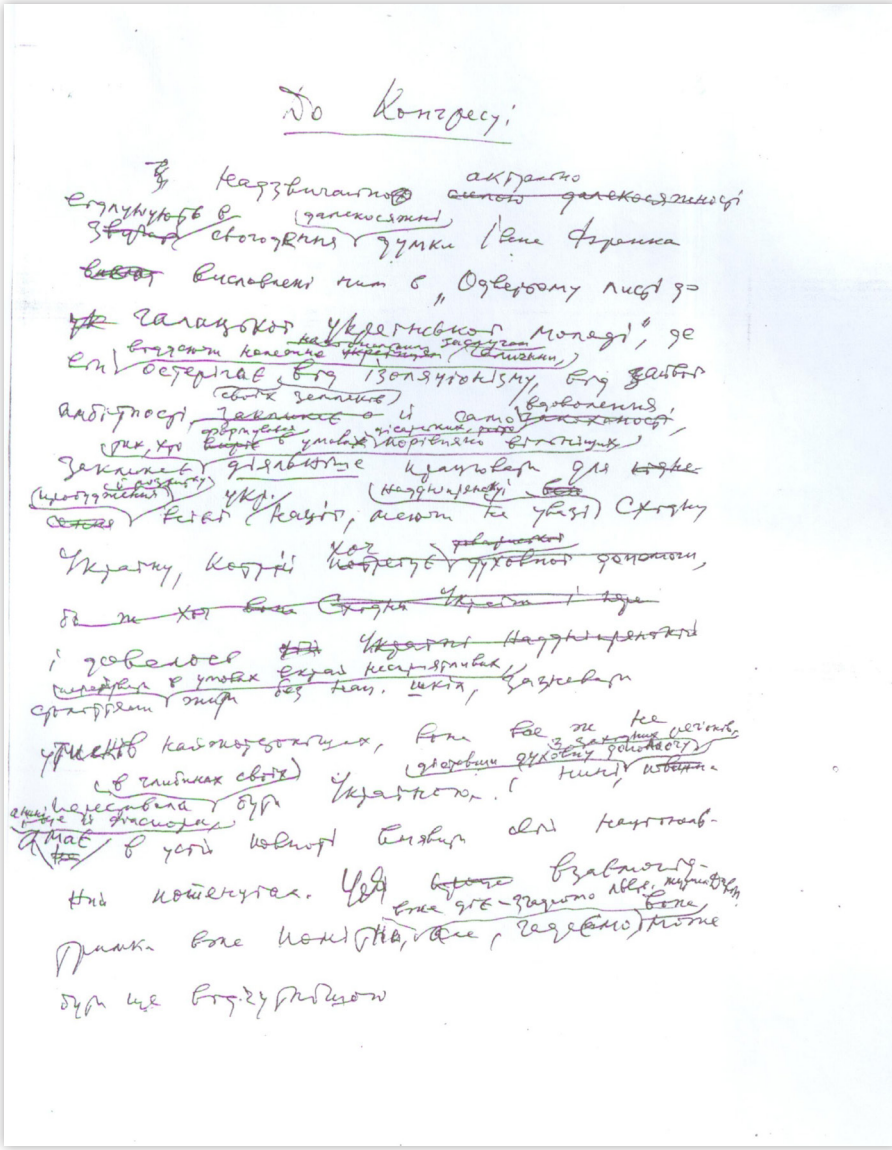

Рис. 2. Рукопис промови Олеся Гончара «Час для єдності», с. 3

У родинному архіві письменника збережено автографи чотирьох підготовчих матеріалів до виступу під різними заголовками: «Україна, літа 1990-го…», «На Конгрес українїстів», «До Конгресу», «На серпневий Конгрес». Перші три — це добір фактів, цитат, осмислення окремих проблем майбутнього виступу, що здебільшого не ввійшли до його остаточного тексту (Гончар, 2012, с. 876–877). Заголовковій творчості Олеся Гончара властиве часте використання у ролі назв творів, що належать до усної публіцистики (інтерв'ю, промови), знакових фрагментів їхнього тексту. Аналізована нами промова в друкованих варіантах має цитатний заголовок «Час для єдності», який є частиною головної тези («Не для розбрату час — час для єдності») у логічній структурі змісту твору. Його покликання сформувати слухача-резонатора. Усі рівні організації тексту промови (жанрово-тематичний, сюжетно-композиційний, образно-стилістичний, ритмічний) мають пряму кореляцію з її назвою.

У трьох машинописних варіантах початку тексту присутнє звернення до аудиторії, як і властиво риториці промови: 1-й варіант: «Дорогі друзі, сини й дочки України — зблизька і здалека! За дорученням Оргкомітету по проведенню конгресу маю честь вітати вас від киян і всієї демократичної громадськості України» (Гончар, 1990b, с. 1); 2-й варіант: «Дорогі друзі, сини й дочки України — зблизька і здалека! За дорученням Оргкомітету маю честь вітати вас, учасників Першого Конгресу міжнародної асоціації українїстів, конгресу нашої духовної і національної єдності!» (Гончар, 1990c, с. 1) (рис. 1); 3-й варіант: «Дорогі друзі, сини й дочки України — зблизька і здалека! За дорученням Оргкомітету маю честь вітати вас, учасників Першого Конгресу міжнародної асоціації українїстів, конгресу нашої національної єдності!» (Гончар, 1990d, с. 1).

Еволюція початку тексту промови показує, як Олесь Гончар прагне до точності й стислості вислову. Він усунув кальку з російської мови, подав точну назву конгресу, указав на мету міжнародного зібрання вчених-українїстів — духовної єдності українців з різних континентів. З-поміж двох синонімів «духовної й національної» автор обирає семантично об'ємніше слово «національної», яке вбирає значення «духовне». Зважаючи на загальну відомість свого імені, промовець вирішив не вказувати, представником якої громади він є. Таким чином, письменник сформував у третьому остаточному варіанті змістовно й граматично злагоджену фразу.

Увесь текст промови Олеся Гончара пронизує ідея єдності українців. Лексема «єдність» виконує змістотворчу та архітектонічну функцію: вона формує сюжет, стає стрижнем композиційної структури публіцистичного твору, дає можливість автору легко переміщатись у часі й просторі, підніматись до філософського рівня осмислення на-

ціональних проблем. У тексті промови метаконцепт «єдність» розкривається через такі субконцепти, як: «поєднання Заходу і Сходу Європи, до якої належить Україна, в європейському домі», «цілісність і неподільність України», «єдність західних і східних регіонів України», «згуртованість материкових і діаспорних українців». Кожен із субкоцептів організовує зміст композиційних елементів твору, спонукає письменника до добору історичних та культурологічних фактів, відповідно поєднувати їх з образом та стилістично обрамляти.

Панівний у промові метод пізнання дійсності — індуктивний; завдяки йому постає загальний висновок на основі аналізу окремих історичних та культурологічних фактів, які виступають формою аргументації головної тези «час для єдності».

Так, у друкованому варіанті промова починається словами: «Як берлінці, коли на Заході повесніло, ламали кайлами — звідси і звідти — свою осоружну стіну, так і ми з вами маємо долати, дощенту доламувати невидиму, але ще недавно таку відчутну стіну відчуження, мури національного розбрату, які зводилися не з нашої волі і не в наших з вами інтересах» (Гончар, 2012, с. 742). Звертаючись до діаспорних та материкових українців, Олесь Гончар згадує падіння Берлінської стіни в 1989 р., яка стала одним із найбільш яскравих політичних і культурних символів XX століття — символом «залізної завіси» й кінця «холодної війни» між диктатурою та демократією, для того, щоб провести асоціативний зв'язок з нагальною потребою руйнування стіни відчуження в українському середовищі, яка впродовж століття будувалася в умовах панування диктатури в радянській державі. До того ж у свідомості Олеся Гончара берлінська стіна мислиться ще і як символ варварського ставлення тоталітарної влади до долі окремої людини, долі народу з багатющою історичною та культурною спадщиною. Тож від початку виступу Олеся Гончара протиставлення розбрату та ворожнечі у світі українства з єдністю та взаємопорозумінням українців різних поколінь, роз'єднаних часом та простором, створює в аудиторії слухачів атмосферу емоційної напруги, активної переплавки історичних фактів у думку, так потрібну промовцю, щоб його «почули».

Олесь Гончар вважає, що не варто приховувати від зарубіжних українців труднощі, які постали перед Україною на зорі її незалежності: «В нашому лексиконі вже принатурилося слово «зона», і якраз у зоні ми з вами зустрічаємося, бо нині вся Україна оголошена зоною екологічного лиха» (Гончар, 2012, с. 742).

Екстраполюючи на сучасність сказане письменником на конгресі через 4 роки після Чорнобильської катастрофи, можна стверджувати, що слово «зона» на позначення не просто певного простору, що характеризується спільними ознаками, а як назва «території лиха»,

сьогодні, у драматичний період української історії, широко вживається в комунікації: зона війни, окупаційна зона, зона екологічної катастрофи після підриву російськими агресорами греблі на Каховській ГЕС, а нині вся Україна світовою демократичною спільнотою оголошена зоною допомоги й підтримки відважного народу.

З'ясовуючи причини того, чому Україна «опинилася в самому епіцентрі глобальної катастрофи, Олесь Гончар не проминув можливість згадати вже апробований у виступі на відкритті Міжнародного семінару «Єврочорнобиль» (Київ, 1989 р.) біблійний образ «звізди Полин» — передвісниці великої трагедії, котра «виникла із самої потворності тоталітарного режиму, зі всевладдя відомчої імперської бюрократії, яка звикла дивитися на Україну як на свою соцколонію, незахищену ніяким міжнародним правом» (Гончар, 2012, с. 742).

Олесь Гончар доводить, що ядерний поліський Чорнобиль є наслідком сталінщини й наступних років, коли «диктатура розтерзувала Україну впродовж десятиріч», й «виформувала генотип руйнача», а йому передував Чорнобиль культури, Чорнобиль репресій та знищення тисячолітніх храмів.

Олесь Гончар не стримує радості, коли говорить про справжнє диво кін. XX віку — паростки несподіваного українського відродження, «… коли нація… усе ж віднаходить у собі сили пробудитись, постати до життя, явити світові феномен своєї незнищенності,… дедалі ясніше усвідомлює свою приналежність до Європи, до західної культури». Як по-сучасному й пророче звучать слова, проголошені письменником 33 роки тому: «… Україні рано чи пізно, а таки бути в Європейському домі, в колі європейських демократій! І то не в ролі бідного родича, а в ролі партнера» (Гончар, 2012, с. 743). Публіцист аргументує свою думку тим, що Україна та Європа мають «… єдиний духовний кровообіг, про що свідчить, зокрема, й Києво-Могилянська академія,… цей знаний колись у всьому слов'янстві просвітницький центр, побратим найславетніших європейських університетів» (Гончар, 2012, с. 743). Олеся Гончара турбує те, що один із найбільших та найвидатніших навчальних осередків у Східній Європі за радянських часів та «… ще й досі перебуває в нашому стольному Києві на статусі казарми військового відомства. Квартиранти вперті (у будівлях академії розміщувалося Київське вище військово-морське політичне училище. — *А. Г., В. Г.*)». Письменник вважає, що проголошення державного суверенітету дає право українському народові відновити міжнародний авторитет Києво-Могилянської академії як освітньої, культурної та наукової установи: «Певне, настав уже час, щоб, ідучи від кореня академії Києво-Могилянської, створити нам спільний сучасний міжнародний центр української культури й науки,… де українська нація зібрала б зі всіх усюд сили наукові й мистецькі…» (Гончар, 2012, с. 744).

Мрія Олеся Гончара збулася: через рік після здобуття Україною незалежності академія була відновлена — на території Києво-Могилянки розміщено Національний університет «Києво-Могилянська академія», який відроджує давню славу навчального закладу.

Олесь Гончар повідомляє діаспорним учасникам міжнародного зібрання, що процес відродження України — не простий, сповнений драматизму, адже важко «… буде звільнитися кожному з нас від більших чи менших деформацій своєї внутрішньої структури, відродити в людині людину, пробудити совість…» (Гончар, 2012, с. 746). І все ж оновлення суверенної української держави напередодні ствердження її незалежності бачиться письменником у кількох напрямах:

а) відбудова архітектурних пам'яток історії та культури, зруйнованих у ХХ ст., зокрема Успенського собору Києво-Печерської лаври, Михайлівського Золотоверхого собору. На конгресі письменник наголосив на тому, що «ці вершинні здобутки людського духу неминуче мають повернутися в життя новітніх цивілізацій» (Гончар, 2012, с. 744). Надії Олеся Гончара справдилися: пам'ятки XI ст. — собор Успіння Пресвятої Богородиці Києво-Печерської лаври був відбудований у 2000 р., а Михайлівський собор — у 2010 р. Український народ пам'ятає, що Михайлівський Золотоверхий собор був відбудований завдяки наполегливості та зусиллям Олеся Гончара, про що свідчить меморіальна дошка на його честь при вході до будівлі;

б) динамічні процеси відродження мають охопити «не тільки західні регіони республіки, а й східні»;

в) повернення українцям власної історії («Потяглися до нових знань цілі покоління людей,… що навіть не чули про те, яку розправу вчинили після Полтавської битви царські головорізи над населенням Батурина,. як таємна царська зондеркоманда, з'явившись у 1718 році до Києва в чернечих рясах, підпалила зі всіх кінців Лавру з її літописами та стародруками, щоб усе стало попелом, щоб позбавити Україну пам'яті…» (Гончар, 2012, с. 744);

ґ) відкрити доступ молоді до історичних джерел (першої в Європі конституції Пилипа Орлика, універсалів Центральної Ради);

ґ) повернути праці заборонених в СРСР авторів: історичні дослідження (Михайла Грушевського, Івана Крип'якевича, Дмитра Яворницького), публіцистику (Михайла Драгоманова та Сергія Єфремова), художні твори (Володимира Винниченка, Миколи Хвильового, Богдана Лепкого, Івана Багряного), філософські розвідки Володимира Вернадського та Дмитра Чижевського, богословську літературу (Йосипа Сліпого, Андрія Шептицького, Василя Липківського), мистецькі шедеври (Георгія Нарбута, Івана Падалки, Михайла Бойчука).

Проте взаємозв'язок двох провідних тем промови Олеся Гончара «Час для єдності» — відродження України та єдності українства у сві-

ті — реалізується публіцистом через розгляд у новому часі взаємин діаспори з материковою Україною, коли «… усе спонукає нас до того, щоб Захід і Схід поєдналися на усвідомленні неминучості стати на шлях позаблокової згармонізованої співпраці держав, на вірі в те, що морок «темних віків» справді може змінитися віками людяності, осяятися світлом гуманізму, піднятись до розуміння того, що людство може вижити лише як спільнота демократичних і вільних народів» (Гончар, 2012, с. 745). Якщо вилучити слово «позаблокової», то наведене вище висловлювання Олеся Гончара сьогодні можна сприймати як звернення до західної демократичної спільноти об'єднати спільні зусилля в боротьбі з тероризмом, щоб не лише наблизити перемогу України над російським агресором, а й зміцнити форпости безпеки європейських держав.

Олесь Гончар — ветеран Другої світової війни, з 1941 по 1945 рр. перебував на фронті, звідав злигодні полону, мав чимало військових нагород і добре усвідомлював ціну миру. Від 1973 року він очолював Український республіканський комітет захисту миру, член Всесвітньої Ради Миру. Письменник був свідком розгортання протистояння військово-політичних блоків, створених у повоєнний час, а саме: Північноатлантичного альянсу, куди входила 31 держава Північної Америки і Європи, та Організації Варшавського договору, яка об'єднувала підконтрольні СРСР східноєвропейські держави соціалістичного табору, що поступово набирало обрисів протиборства світових лідерів США і Радянського Союзу й стало поштовхом до нового рівня конфронтації між Сходом і Заходом — гонки озброєнь, інформаційної війни («холодної війни»). Олесь Гончар бере активну участь у пропаганді ідей миру, зміцнення співробітництва з усіма прогресивними силами в боротьбі за мирне співіснування й роззброєння; він активний учасник всеукраїнських та загальносоюзних і всесвітніх форумів руху прихильників миру, виступає з миротворчими ідеями на мітингах і публікується в ЗМІ. Зрозуміло, що для Олеся Гончара в 1990 році статус позаблоковості країн асоціювався з образом свободи, «згармонізованої співпраці держав», людства як «спільноти демократичних і вільних народів». У новітній час відбулися великі геополітичні зміни у міжнародному статусі України та росії. Змінились і стратегічні плани діяльності НАТО, який з військово-політичного союзу трансформувався в політико-безпековий і нині вважається найкраще організованим та дієвим альянсом, зорієнтованим на систему цінностей, до яких належать демократія, та верховенство права. Тож Україна пов'язує своє майбутнє з членством у НАТО як гарантією безпеки та взаємовигідної міжнародної співпраці.

«Тема «Олесь Гончар і українська діаспора» є водночас дуже широка й дуже вузька. Широка, бо включає вона рецепцію творів пись-

менника українцями в усьому світі, а вузька, бо все ж таки обмежена своїм українством» (Рудницький, 1999, с. 68), — зазначав діаспорний учений-українієт Леонід Рудницький. Проте розгляд зазначеної теми вимагає, крім художніх творів, включення ще й публіцистики Олеся Гончара, яка виносить на філософський рівень проблеми морально-етичного, патріотичного змісту, що виводить її далеко за межі українства.

Публіцистика письменника засвідчила, що він, чітко розмежовуючи в колі української еміграції та діаспори тих, у кому бачив віддаених послів Батьківщини, що, пройшовши через важкі випробування, упродовж століття плекали національну духовність на зарубіжних теренах, і тих, хто розпалював чвари в середовищі українського зарубіжжя, поглиблював конфронтацію між материковою Україною й Україною діаспорною, усвідомлено й наполегливо зосереджує увагу українського суспільства на потребі об'єднання на гуманних засадах українства в усьому світі.

Промова «Час для єдності» опринаявлює ці дві позиції митця. Так, віддаючи належне Українській діаспорі, її історичним заслугам, Олесь Гончар акцентує на тому, що «… в лихі часи, в часи нашестя на нашу культуру, мову, діаспора десь у дальніх далечах створювала українознавчі наукові центри, видавала енциклопедії, рятувала від забуття твори наших письменників та вчених, докладала зусиль, щоб зберегти світові духовні скарби нашого народу» (Гончар, 2012, с. 745). Через 30 років по тому цю думку ствердив дослідник журналістики та книговидання в діаспорі Микола Тимошик: «Українська діаспора… Це й явище національної історії, і феномен не розв'язаного понині світовою спільнотою «українського питання», і місія захисту українського в Україні, і чин служіння національній ідеї у Слові. Саме таке слово — народжене в муках і мріях, уречевлене у різний час, різними способами, системно розмножуване й поширюване коштом самих емігрантів на десятках тисяч сторінок газетних, журнальних і книжкових видань, як голос поневоленої, але нескореної України…» (Тимошик, 2021, с. 11).

Однак Олесь Гончар принагідно хоче нагадати, що не все гаразд в українському світовому домі, і хоча не час «дошукуватися, чия участь була більшою в цьому грішному ділі» (Гончар, 2012, с. 742), усе ж вважає за потрібне сказати діаспорі, молодій, елітарній, та й деяким доморощеним снобам: «Не слід би з погордою позирати на краї отецькі, уявляти справу так, що в ті пекельні роки Україна була тільки землею безсловесних тіней, краєм суцільно збайдужілих людей, провінційно глухих, безпам'ятних душ» (Гончар, 2012, с. 745–746). Письменник рішуче в лаконічній формі заявив, що в трагічних умовах тоталітарного режиму «… знеможена й знекровлена нація захищалася, оборонялася,

як могла, не скорялася тим демонам руїни і хаосу, що брутально експериментували над її життям. Боротьба була нерівною, проте вона була!». Україна «іноді, може, підсвідомо, інтуїтивно, але ж таки чинила опір могутньому натискові асиміляції, виявляла презирство до перевертнів і безбатченків, вірила у відродження» (Гончар, 2012, с. 746).

Як приклад непоказної, але глибинної вірності трудового люду народним святиням Олесь Гончар згадує скромних українських матерів — і східних, і західних регіонів республіки, «… що в умовах постійних принижень, на своїх каторжанських фермах та несходимих бурякових плантаціях берегли рідну мову, дорожили віковим звичаєм, не забували, схиляючись над дітьми, рідних своїх колискових. Не цурались! Висміювали кар'єризм, зневажали відступників і батькопродавців» (Гончар, 2012, с. 746). У тексті промови образ матері-жінки, берегині рідної мови, народної пісні, моральних цінностей, стає уособленням єдності східних і західних земель України.

Олесь Гончар, говорячи про потребу збереження цілісності України двічі наголошує на стратегічно важливій єдності її східних і західних регіонів. Однак рукописні підготовчі матеріали містять ще й такий роздум публіциста, який письменник, прагнучи до стислості змісту, вилучив: «Надзвичайно актуально відлунюють в сьогодення далекосяжні думки Івана Франка, висловлені ним в «Одвертому листі до галицької української молоді», де він, віддаючи належне заслугам Галичини, остерігає своїх земляків від ізоляціонізму, зайвої амбітності й самовдоволення, закликає тих, хто формувався в умовах цісарських, тобто порівняно вільніших, діяльніше працювати для пробудження й розвитку всієї української нації, маючи на увазі наддніпрянську, Східну Україну, котрій хоч і довелось століттями перебувати в умовах вкрай несприятливих, жити без національних шкіл, зазнавати утисків найжорстокіших, вона все ж не переставала в глибинах своїх бути Україною…» (Гончар, 1990а, с. 3) (рис. 2).

Незважаючи на синтаксичну ускладненість висловлювання, виголошене в 1990 році перед учасниками конгресу, воно б спонукало їх задуматися про шкоду «ізоляціонізму», «амбітності» та «самовдоволення». Сучасні українці в грізний час порушення російськими агресорами територіальної цілісності української держави побороли ці вади, демонструючи національну єдність у протистоянні ворогу.

Наведені вище думки інтегруються змістом головної тези «… Не для розбрату час — час для єдності, консолідації всіх національних сил» й виступають засобом її аргументації.

Як і над початком виступу, з такою ж ретельністю Олесь Гончар працює й над кінцівкою свого твору. Здійснивши екскурс в глибини української історії та культури, проаналізувавши причини, через які Україна «опинилася в самому епіцентрі глобальної катастрофи»,

письменник, завершуючи виступ, наголошує, що Україні, постчорнобильській і «сторозтерзаній», сьогодні не до святкових ейфорій, а в час прийняття державного суверенітету, перебуваючи ще в складі СРСР, вона як ніколи потребує братньої допомоги світового українства. Відчувається, що, за задумом Олеся Гончара, кінцівка його виступу повинна стати сильним акордом у ствердженні ідеї єдності материкових та діаспорних українців: «Україна оновлюється, тяжко здеформована нація кличе всіх нас до великої спільної праці. Відгукніться ж друзі на цей поклик, бо це поклик землі рідної, материнської, чия доля є долею кожного з нас» (Гончар, 2012, с. 747).

Проте в попередніх рядках для того, щоб мобілізувати почуття слухацької аудиторії, Гончар-публіцист вдається до пейзажних образів-архетипів «неба», «Дніпра», що наскрізно пронизують символічні змісти української культури, та цитування вірша Тараса Шевченка «А. О. Козачковському», написаного під час перебування поета в Орській фортеці.

Редагуючи кінцівку тексту промови, Олесь Гончар замінив топонім «Орська кріпость» на «Мангишлак», лексему більш звичну для нього на позначення підневільного перебування людини (Гончар, 2003, с. 153, с. 175), вилучив фразу «зберегла таки (Україна, — *А. Г., В. Г.*) для прапора нації хоч смужечку ясної блакиті й золоту сяйвину рідного сонця» (Гончар, 1990d, с. 9) та спогад про фронтові події Другої світової війни, коли студбатівці після бою з німецькими фашистськими загарбниками спрагло пили дніпровську воду (Гончар, 1990b, с. 6).

Очевидно, не лише вимогою стислого вступного слова керувався письменник, виконуючи редакторські дії, а й врахуванням того, що офіційно Державний прапор України ще не був затверджений. Україна на час проведення конгресу була ще республікою, частиною Радянського Союзу із всюдисущою цензурою. Скорочення твору можна пояснити ще й ідеологічним чинником, адже серед гостей конгресу були й ті, хто емігрував на Захід разом з відступаючою німецькою армією, а, як зазначав письменник, у кін. ХХ ст. необхідно зруйнувати «стіни відчуження» та «мури національного розбрату» у середовищі українства задля прогресивного розвитку України.

Як бачимо, ландшафтні образи, унаочнюючи в промові Олеся Гончара «діалектику об'єктивного та суб'єктивного, розкривають творчі зусилля автора в переплавці «природного» факту в соціально маркований образ, проєктують парадигму оціночних аргументів і суджень, ненав'язливо втілюють автобіографічні структури…» (Галич, 2014, с. 53).

Висновки

1. Комплексний аналіз вступного слова Олеся Гончара на відкритті І Конгресу Міжнародної асоціації україністів у співмірності із злободенними проблемами суспільного життя України кін. ХХ —

поч. XXI ст. доводить, що публіцистична спадщина Олеся Гончара не стала історичним фактом минулого, вона є актуальною й сьогодні. Завдяки проникливому авторському розгляду суспільно-політичних подій і явищ національної і світової історії та культури, спрямованого на ствердження ідеї єдності діаспорних та материкових українців в карколомний період становлення української держави, у якому поєдналися голос художника слова й прискіпливого дослідника, ерудиція письменника, його вміння зіставляти й порівнювати явища віддалені в часі та просторі, передбачати майбутнє, — сучасне покоління може взяти мудрі уроки свободолюбства, толерантності, нетерпимості до колаборантства, зрадництва національних інтересів.

2. Методи дослідження (дискурсивний, концептуальний, аксіологічний, компаративний, історичний, біографічний) допомогли представити промову Олеся Гончара як багатовимірне явище майстерності усного слова в координатах часопростору, розкрити її зміст у зв'язку із суспільно-політичними та психологічними чинниками; указати на причетність Олеся Гончара до політичної історії незалежної України.

3. Вивчення різних варіантів тексту промови, рукописних, машинописних, друкованих, дало можливість прокоментувати сутність авторських правок тексту публіцистичного твору, яка пояснюється прагненням автора до лаконічності й точності вислову, мотивованих жанровим різновидом промови (вступне слово), завданням гармонізації всіх змістових і формальних чинників, зокрема складників композиції зі змістом ключової тези («Не для розбрату час — час для єдності, консолідації всіх національних сил»), потребою «переодягнути» факти в образи, а семантичну структуру образів ускладнити суспільними вимірами доби.

4. Панівний у промові метод пізнання дійсності — індуктивний; завдяки йому постає загальний висновок на основі аналізу окремих історичних та культурологічних фактів, які виступають формою аргументації головної тези «час для єдності».

5. Ідея єдності українців пронизує весь текст промови Олеся Гончара. Лексема «єдність», вступаючи в протиставлення з антонімом «розбрат», формує асоціативне поле смислів, виконує змістотворчу та архітектонічну функцію: конструює сюжет, стає стрижнем композиційної структури публіцистичного твору, дає можливість автору легко переміщатись у часі і просторі, підніматись до філософського рівня осмислення національних проблем.

6. Назва промови «Час для єдності» звернена до всього особистого багажу знань реципієнта, стимулює в нього роботу думки, примушує вступати в діалог з автором і його добою, налаштовує на певний «горизонт очікування», спонукає прогнозувати розгортання змісту твору.

7. Гончарівське сприйняття українознавчих проблем здійснюється через інтертекстуальні перегуки головного в промові діаспорного мотиву з іншими мотивами державотворення в публіцистиці письменника, зокрема такими, як «екологічний», «митець і влада», «ментальність українського народу», «спадкоємність поколінь», що сприяє цілісній репрезентації його публіцистичного доробку. Відгомін у діаспорному відзначених мотивів здійснюється через ідейний перегук визначальних концептів, образів, авторських оцінок, представлених в інших публіцистичних творах.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Галич, В. М. (2004). *Олесь Гончар — журналіст, публіцист, редактор: еволюція творчої майстерності* [Монографія]. Наукова думка.

Галич, В. М. (2014). Пейзажна деталь у публіцистиці Олеся Гончара як феномен соціальної комунікації. *Наукові записки Інституту журналістики*, *54*, 47–54.

Галич, О. А. (2011). *Олесь Гончар у вимірах non fiction* [Монографія]. Книжковий світ.

Гончар, О. (1990a). [На Конгрес українців. Рукописний 1-й варіант тексту]. Копія у власності В. М. Галич.

Гончар, О. (1990b). [Час для єдності. Машинописний 1-й варіант тексту]. Копія у власності В. М. Галич.

Гончар, О. (1990c). [Час для єдності. Машинописний 2-й варіант тексту]. Копія у власності В. М. Галич.

Гончар, О. (1990d). [Час для єдності. Машинописний 3-й варіант тексту]. Копія у власності В. М. Галич.

Гончар, О. (2003). *Щоденники* (В. Гончар, упоряд.; Т. 2: 1968–1983). Веселка.

Гончар, О. (2004). *Щоденники* (В. Гончар, упоряд.; Т. 3: 1984–1995). Веселка.

Гончар, О. (2012). *Твори* (Т. 9: Публіцистика, Кн. 1; В. М. Галич, упоряд.) Наукова думка.

Гриценко, О., Кривошеєв, Г., & Шкляр, В. (2000). *Основи теорії журналістської діяльності*. Міжнародний Інститут лінгвістики і права.

Здоровега, В. Й. (2004). *Теорія і методика журналістської творчості*. ПАІС.

Качкан, В. А. (1988). *Жанри публіцистики*. Київський державний університет імені Т. Шевченка.

Михайлин, І. Л. (2011). *Основи журналістики*. Центр учбової літератури.

Перший конгрес українців. (1990). *Слово і час*, *11*, 3–6.

Подолян, М. П. (1998). *Публіцистика як система жанрів*. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Прилюк, Д. М. (1983). *Теорія і практика журналістської творчості: проблеми майстерності*. Вища школа.

Рудницький, Л. (1999). Олесь Гончар і українська діаспора. *Слово і час*, *4–5*, 68–72.

Соловйова, Ю. Є. (2015). *«На перехрестях долі…». Мотиви державотворення в письменницькій публіцистиці кінець XX — початок XXI століття* [Монографія] (В. М. Галич, ред.). Луганський національний університет імені Тараса Шевченка.

Степаненко, М. І. (2008). *Публіцистична спадщина Олеся Гончара (мовні, навколомовні й деякі інші проблеми)* [Монографія]. АСМІ.

Тимошик, М. (2021). *Українська журналістика в діаспорі: Велика Британія* [Монографія]. Наша культура і наука.

REFERENCES

Halych, O. A. (2011). *Oles Honchar u vymirakh non fiction* [Oles Honchar in the dimensions of non fiction] [Monograph]. Knyzhkovyi svit [in Ukrainian].

Halych, V. M. (2004). *Oles Honchar — zhurnalist, publitsyst, redaktor: Evoliutsiia tvorchoi maisternosti* [Oles Honchar — journalist, publicist, editor: Evolution of creative skill] [Monograph]. Naukova dumka [in Ukrainian].

Halych, V. M. (2014). Peizazhna detal u publitsystytsi Olesia Honchara yak fenomen sotsialnoi komunikatsii [Landscape detail in the journalism of Oles Honchar as a phenomenon of social communication]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*, *54*, 47–54 [in Ukrainian].

Honchar, O. (1990a). [Na Konhres ukrainistiv. Rukopysnyi 1-i variant tekstu [At the Congress of Ukrainianists. Manuscript 1st version of the text]. Copy owned by V. M. Halych [in Ukrainian].

Honchar, O. (1990b). [Chas dlia yednosti. Mashynopysnyi 1-i variant tekstu [Time for unity. Typescript 1st version of the text]]. Copy owned by V. M. Halych [in Ukrainian].

Honchar, O. (1990c). [Chas dlia yednosti. Mashynopysnyi 2-i variant tekstu [Time for unity. Typescript 2nd version of the text]]. Copy owned by V. M. Halych [in Ukrainian].

Honchar, O. (1990d). [Chas dlia yednosti. Mashynopysnyi 3-i variant tekstu [Time for unity. Typescript 3rd version of the text]]. Copy owned by V. M. Halych [in Ukrainian].

Honchar, O. (2003). *Shchodennyky* [Diaries] (V. Honchar, Comp.; Vol. 2: 1968–1983). Veselka [in Ukrainian].

Honchar, O. (2004). *Shchodennyky* [Diaries] (V. Honchar, Comp.; Vol. 3: 1984–1995). Veselka [in Ukrainian].

Honchar, O. (2012). *Tvory* [Works] (Vol. 9: Journalism, Book 1; V. M. Halych, Comp.) Naukova dumka [in Ukrainian].

Hrytsenko, O., Kryvosheiev, H., & Shkliar, V. (2000). *Osnovy teorii zhurnalistskoi diialnosti* [Fundamentals of the theory of journalistic activity]. Mizhnarodnyi Instytut linhvistyky i prava [in Ukrainian].

Kachkan, V. A. (1988). *Zhanry publitsystyky* [Genres of journalism]. Kyivskyi derzhavnyi universytet imeni T. Shevchenka [in Ukrainian].

Mykhailyn, I. L. (2011). *Osnovy zhurnalistyky* [Basics of journalism]. Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

Pershyi konhres ukrainistiv [The First Congress of Ukrainianists]. (1990). *Word and Time*, *11*, 3–6 [in Ukrainian].

Podolian, M. P. (1998). *Publitsystyka yak systema zhanriv* [Journalism as a system of genres]. Taras Shevchenko National University of Kyiv [in Ukrainian].

Pryliuk, D. M. (1983). *Teoriia i praktyka zhurnalistskoi tvorchosti: Problemy maisternosti* [Theory and practice of journalistic creativity: Problems of mastery]. Vyshcha shkola [in Ukrainian].

Rudnytskyi, L. (1999). Oles Honchar i ukrainska diaspora [Oles Honchar and the Ukrainian diaspora]. *Word and Time*, *4–5*, 68–72 [in Ukrainian].

Soloviova, Yu. Ye. (2015). *"Na perekhrestiakh doli…". Motyvy derzhavotvorennia v pysmennytskii publitsystytsi kinets XX — pochatok XXI stolittia* ["At the crossroads of fate…". Motives of state formation in literary journalism of the late 20th — early 21st centuries] [Monograph] (V. M. Halych, Ed.). Luhansk Taras Shevchenko National University [in Ukrainian].

Stepanenko, M. I. (2008). *Publitsystychna spadshchyna Olesia Honchara (movni, navkolomovni y deiaki inshi problemy)* [The journalistic heritage of Oles Honchar (language, near-language and some other problems)] [Monograph]. ASMI [in Ukrainian].

Tymoshyk, M. (2021). *Ukrainska zhurnalistyka v diaspori: Velyka Brytaniia* [Ukrainian journalism in the diaspora: Great Britain] [Monograph]. Nasha kultura i nauka [in Ukrainian].

Zdoroveha, V. Y. (2004). *Teoriia i metodyka zhurnalistskoi tvorchosti* [Theory and methodology of journalistic creativity]. PAIS [in Ukrainian].